

Szlovákiai összefogás a magyar pártok között

A csehszlovák állam felbomlásával minden bizonnyal nehezebbé formálódott a Szlovák Köztársaság útja egy olyasfajta demokratikus berendezkedésű állam szervezet irányába, ami eleget tesz az EU általános követelményeinek. A szocializmust követő Szlovákia átférmálódását legfőképp az gátolja, hogy létrejötte után letért az először eltervezett, egykoron még a közös államban kialakított gazdasági illetve politikai irányvonalától, valamint a fenti okok miatt a rendszerváltozás procedúrája vesztett a sebességéből. Mi több, az újdonsült ország helyzetei közt a szlovák társadalom bizonyos tekintetben visszakerült az reformok korai etapjába, amikor mindössze még a többpártrendszer illetve a piacgazdaság kétségkívüli tető alá hozása volt a tét.¹

A komáromi nagygyűlés

Az 1994. január 8-án megtartott komáromi nagygyűlést a Csallóközi Társulás² hívta össze 1993. december 6-án kiküldött körlevelében, és az Együttélés és az MKDM az ezt követő napon tehát szinte azonnal hozzájárulásáról tudatta az elképzelést. Egész Szlovákia területén eszeveszett visszajelzéseket idézett elő a Csallóközi Társulás ötlete. Michal Kovác köztársasági elnök vendégül látta a Csallóközi Társulás prominens személyeit, valamint felkínálta, hogy gondoskodik a nagygyűlés patronálását, feltéve, hogyha az indítványozók nem tűznék ki célul a területi autonómia

kialakítását, és lemondanának a magyar tartomány igényéről. A Csallóközi Társulás nemleges reakcióját Pásztor István Komárom polgármestere december 21-én tudatta Michal Kováccal. Ez után a szlovák törvényhozás akceptált elmarasztaló dekrétumot a Csallóközi Társulás tervét illetően, illetve proponálta a nagygyűlés elhalasztását. Az 1994. január 8.-a során lezajlott komáromi önkormányzati nagygyűlés az utóbbi idők legkiemelkedőbb horderejű felvidéki magyar politikai történéseként volt számon tartva. A megjelent 5000 polgármester illetve települési önkormányzati küldött mennyiségéből több mint 3000 képviseltették magukat. A nagygyűlés meggyőződése, közigazgatási illetve önkormányzati irományai a 90-es évek felvidéki magyar autonómiapolitikájának a forráspontját fejezték ki.³

A komáromi nagygyűlésen elfogadott állásfoglalás

A komáromi kiáltvány legjelentősebb mondanivalója Európa lakóinak és a Szlovákiában élőknek az, hogy a felvidéki magyarság jogi státuszát konzultációs módon, a legitim eszközök határain belül, Szlovákia területi integritásának meg nem sértésével szeretné megoldani. Az nyilatkozat politikai alkotóeleme zömmel fundamentális tájékoztatást ad arról, hogy miféle humán valamint politikai befolyással bír a felvidéken élő

magyar közösség, illetve melyek a politikai és szociális attribútumai. Ebből kivehető, hogy rendelkezik kellő erővel az önépítéshez, valamint jogalanyiségének megtartásához illetve politikai igényeinek véghezviteléhez. Az mondánivalója ama jellemvonásokról szintén szót ejt, melyek a felvidéki magyarság habitusát, politikai kultúráját illetve társadalmi kvalitását definiálják. Rátereli az odafigyelést azon érdemekre, melyek a magyarok és szlovákok feszélyezetlen egymás mellett élése folytán jöttek létre, főleg az egymással szembeni tolerancia nagyobb szintjére. A nyugati világ részére a nyilatkozat legfőképpen azt a bizonyos tartalmat tartalmazza, hogy a Szlovákiában élő magyarok az egyesült valamint biztos lábakon álló Európa, továbbá az átfogó európai védelmi szisztéma elkötelezettje. Irányultsága kétséget kizáróan nyugati. El kíván hártani bármiféle nézeteltérést, viszont leszögezi, hogy tényállása megoldásának kulcsa a kormány és a szlovákság politikai szándékán áll vagy bukik.

Az esetenként fent álló összeütközés veszélyét az okozza, hogy a probléma feloldását megvalósíthatóvá tevő politikai szándék a szlovák politikai életben valamint a szlovák népesség tagjai között nem szignifikáns. Az nyilatkozatra nézve magától értetődő, hogy az eddigi hozzá viszonyulással lehetetlen a felvidéken élő magyarok problémájának a megoldása. Ez azt takarja, hogy a szokványos kisebbségi politika kudarcba fulladt, illetve egyéb megoldásra visz a kényszer. Egyenrangúságon alapuló, baráti viszonyt szükséges létrehozni a

magyarok és a szlovákok közt, amelyet kizárólag a paradigmaváltás és új jogszabályok szavatolhatnak. A nyilatkozatban szóba hozzák az önkormányzatok jogait. A kiáltvány determinálja, hogy a jogállam fundamentuma a széles jogkörrel felhatalmazott önkormányzat, mely ugyanúgy a demokrácia egyik végbemeneteli alakja is. Ezzel párhuzamosan determinálja, hogy a Szlovák Köztársaság területén az önkormányzatok jogai nem elég szélesek, munkafolyamataikat gátolják a központi hatalmi szervek, az alaptörvényben nincs kielégítő mennyiségű garancia az önkormányzatok beindulására. Két jelentős determinációt tartalmaz a nyilatkozat: bővíteni szükséges az önkormányzatok jogait és jogköreit, ezzel karöltve garantálni szükséges pénzügyi önállóságukat is. A nagygyűlésen megjelentek a nyilatkozatban óhajtják, hogy a kabinet lássa el kézjegyével a Helyi Önkormányzatok Európai Chartáját, hagyja jóvá a chartából különösképpen ama pontokat, melyek garantálják a szubszidiaritás elvének gyakorlati kiteljesedését. Ennek esszenciája az, hogy a centrumból át kell nyújtani az önkormányzatok kezébe minden olyan feladatkört, amely ott is kivitelezhető. Egyszóval az elvégzendő ügyleteket az érintettek közelében szükséges lebonyolítani, ami nyilvánvalóan a központi kormányzat hatásának a tompulását okozza. Kiterjed ez a közigazgatási területi egységek kiépítésére valamint az önkormányzatok társulási jogára is. A fálvagnál nagyobb közigazgatási területeket az önkormányzatok szövetkezései hozzák létre, illetve azt

kizárólag az ő hozzájárulásukkal illetőleg referendummal lehessen módosítani. Ezen hatásköröket az alaptörvény fixálja le. Szintén tárgykör volt a közigazgatási és területi átalakítások menete. A nyilatkozat közigazgatáshoz fűződő komponense 2 témakörhöz fűződik: a pillanatnyilag fennálló közigazgatási rendszer nem megfelelő, mivel mialatt az önkormányzati struktúra mindössze alig, hogy kielégítően valamint erősen gyengítve működik, addig az államvezetés kétszintes illetve komplikált (körzeti, járási, és speciális jogkörű hivatalok vannak).

A kormányzat részéről ajánlott átrendezési program pedig még borzalmasabb, mivel előbb óhajtja megállapítani az államigazgatási szférákat illetve az államhivatalok hatáskörét, mint a regionális önkormányzatokat, melyeknek csupán a megmaradt jogkörök maradnának. A kormányzat ajánlata a magyarok részére az okból is mindenképpen elvetendő, mert a magyarok által lakott területeket 5 közigazgatási szektor közt darabolná fel olyféleképpen, hogy megszólásából kifolyóan mindenhol leszavazhatóvá válna. Szóval nem valósulna meg az a kitétel, hogy önmaga ügyeiben minden nemzetiség saját maga hozhassa meg a döntéseket. A kabinet kezdeményezése e tényállásban szintén kétségkívül a szubszidiaritás elképzelésével ambivalens.

A nyilatkozat két vagylagos megoldást szorgalmaz: 1. létrehozni egy méretes, nagyjából 8000 km² kiterjedésű közigazgatási területet, amely területen a felvidéki magyarok kb. 90%-a lakik, illetve a magyarok a helyi populációnak

meghaladják a 60%-át; 2. az előbb említett területen 3 közigazgatási térséget hoznának létre. Az legelőször felhozott verzió egy különálló régiót takar külön regionális parlamenttel. A következő verzió mintájára 3 regionális önkormányzati térséget lenne szükséges létrehozni, melyet vagy egy országos magyar önkormányzati tanács tartana egyben, vagy egy kétkamarás parlamenti struktúrában szerezhethetnének képviselőket a régiók. Ki kell emelni, hogy a két opció közül abban az esetben lehet majd csak kiválasztani, amennyiben véglegessé válnak a területi egységek mennyiségére valamint méreteire irányuló elgondolások. Szintén előbukkant a magyarság alkotmányos jogállásának a kérdésköre. Az önkormányzati szisztéma illetve a területi átrendezés révén kifejtett javallatokat a nyilatkozat eme részben kategorizálja oly féle képen, hogy ennek mintájára kifejezhetővé váljanak a Szlovákiában élő magyarok alkotmányos jogai. A nyilatkozat egyik legkiemelkedőbb része a közösségi státusz igénylése annak tekintetében, hogy a felvidéki magyarok önmagukat ezek után nem kisebbségként determinálják, hanem nemzeti közösségként. Ezzel kapcsolatban a nyilatkozat nyomatékosítja, hogy a magyaroknak jogában áll mind az önmeghatározásra, mind pedig a meglévő államkeretek határain belüli autonómia, mely szintén a szubszidiaritás elvének valóra válását eredményezné. Elengedhetetlennek véli a magyarok közhivatali érvényrejutási esélyének a megalkotását és a magyar nyelv használatbavételének törvénybe iktatását: a magyar többségű

vidékeken a szlovákkal azonos súlyú nyelvként, a kisebbségi vidékeken második nyelvként.

A nyilatkozatnak ezen szakasza 4 darab olyasfajta politikai alaptételt foglal magába, melynek egyértelműen jogi mondanivalója is van: 1. a magyarság politikai képviselőjét önálló választott képviselői szervek útján szándékszik reprezentálni - magyarán önkormányzati jogokat szeretne kapni; 2. azokon a területeken ahol a magyarok a lakosság több mint 50%-át teszik ki oda speciális jogállást követel az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése 1201. ajánlásának 11. cikkelye szerint. Ez azt foglalja magában, hogy az önkormányzatok bevett hatáskörein kívül beleegyezési jogot igényel, különösen a közhivatalok, ügyészségek, bíróságok valamint a rendőrség személyi állományára kapcsolódóan; 3. elvárja mindenek előtt az államon belül lévő kölcsönösség (reciprocitás) elvének gyakorlati használatát, ami annyit takar, hogy a magyarok berkeiben relatív kisebbségben jelenlévő szlovákok, illetve a szlovákok berkeiben relatív kisebbségben ott lévő magyarok egyenlő jogokkal rendelkezzenek; 4. azonos fajsúlyú csoportként szeretne együtt élni a szlovákokkal, mely a partnernemzeti viszony esszenciája. A nyilatkozat teljes terjedelmében hanyagolja az autonómia és a kollektív jogok kifejezéseknek a használatát.

Az autonómia értelme habár meg egyező az önkormányzatéval, de az imént említett kollokáció politikailag kielégítőbb, mint az autonómia, melyet a szlovák közhiedelem az országtól való

elszakadás kezdő mozzanatának tud be. A mindenkire kiterjedő jogokat nem kizárólag politikai okokból vetik el még nemzetközi fórumokon is, hanem szakmailag szintén rendezetlen eme értelmezés. Az viszont teljesen vitathatatlan, hogy politikai jogosultságokra irányul, de nem teljesen magától értetődő, hogy miképpen hangolható össze az egyéni jogokkal. Ezért a nyilatkozat közösségi jogokat vet fel. Sok közül ilyen közösségi jog például az önkormányzatra való jog, mely az egyéni választói jog mintájára valósul meg, ám kizárólag közösség élhet vele, személy az nem. A nyelvhasználatához való jog szintén közösségi jog habár személyek élnek vele, mivel felhasználása a nyelvet tudók relatív mennyiségétől, és a területi sűrűségen valamint az őshonosságon múlik.

A leírtakban sehol sem kerülnek elő egyik részben sem a kulturális vagy oktatási autonómia kifejezések illetve igények. Ezeket az önkormányzati jogosultságok átnyújtásával szeretnék biztosítani. Feltűnik ugyan értelmezésként a kisebbségi önkormányzat, melyet definiálni szükséges. Használata azokon a helyeken nyilvánvaló, ahol a kölcsönösség princípiuma szintén érvényre juthat. Felmerül a kérdés, hogy a kisebbségi önkormányzatra vonatkozó jog mely koncepció szerint járhat: a Bauer-Renner féle perszonális autonómia elv értelmében ez alkalommal az elszórtan élőkre is kiterjedhet, vagy kisközösségi elv alapján, mely véli a szociális szervezettséget. A komáromi álláspontokról kijelenthetjük, hogy egy afféle összetartó erővel rendelkező ügyirat, mely egy-

máshoz konzekvensen fűződő részekből áll össze. Az akceptált elképzelések mintájára fokról fokra kiépíthető a felvidéki magyarok olyasfajta közigazgatási és önkormányzati autonómiája, ami vég-eredményben kialakítaná a magyarok valamint a szlovákok közti azonos rangú együttélési kapcsolatot, tehát a társnemzeti struktúra létrejöttéhez vezetne. A nyilatkozatban viszont rejtjelezve tartalmaz egy intelmet is: abban az esetben ha a mindenkori szlovák kormány eme kezdeményezést figyelmen kívül hagyja, illetve nem törekszik a kivitelezése érdekében ténykedni, foganatja az elégedetlenség erősödése lehet.⁴

A Magyar Koalíció létrejötte

A koalíciót 1994 júniusában hozta létre a 3 meghatározó magyar párt, az MKDM, az MPP és az Együttélés egyessége szerint. Az 1994-es parlamenti választásokon a szövetség tagjainak 17 képviselőt sikerült bejuttatni a szlovák törvényhozásba. A Magyar Kereszténydemokrata Mozgalomtól: Ásványi László, Bárdos Gyula, Bugár Béla, Csáky Pál, Farkas Pál, Ferkó Barnabás, Szigeti László került be. Az Együttéléstől: Bauer Judit, Boros Zoltán, Duka Zólyomi Árpád, Duray Miklós, Komlós Zsolt, Köteles László, Kvarda József, Pásztor István, Rózsa Ernő. A Magyar Polgári Párttól egymaga a pártelnök, A. Nagy László került be.⁵

HORVÁTH ÁDÁM VIKTOR

Jegyzetek

1. <http://www.kalligram.eu/Kalligram/Archivum/1994/III.-evf.-1994.-marcius/Szlovakia-tarsadalmi-politikai-fejlodesenek-forगतokoenyve> SOŇA SZOMOLÁNYIOVÁ: Szlovákia társadalmi-politikai fejlődésének forगतókönyve, tanulmány részlet, F. Kováts Piroska fordítása

2. A Csallóközi Városok és Falvak Társulása (CSVFT) érdekképviselői, társulásként érvényesíti a csallóközi városok és falvak érdekeit és jogait, tekintettel az itt élő lakosság különleges helyzetére, érdekeire, és szükségleteire, összhangban a községi rendszerről szóló 369/1990 Zb. számú SZNT-törvény 21. paragrafusával. A Csallóközi Városok és Falvak Társulása önkéntes társulás, a jogi alanyisággal bíró polgárok társulásáról szóló 83/1991 Zb. számú törvény rendelkezéseivel összhangban jött létre 1992. szeptember 11-én Dunaszerdahelyen.

3. Szarka László: Kisebbségi többpártrendszer és közösségépítés (A szlovákiai magyar politikai pártok működése 1989-1998 között), Magyarok Szlovákiában (1989-2004) I.kötet Szerkesztette: Fazekas József, Huncik Péter, Fórum Kisebbségkutató intézet, Lilium Aurum Könyvkiadó, Somorja-Dunaszerdahely, 2004, 91.o.

4. http://www.duray.sk/index.php?option=com_content&view=article&id=96 Duray Miklós: A komáromi nagygyűlésen elfogadott állásfoglalás rövid elemzése 1994. január 25.

5. Öllös László: A magyar pártok programjai, Szerkesztette: Fazekas József, Huncik Péter, Fórum Kisebbségkutató intézet, Lilium Aurum Könyvkiadó, Somorja-Dunaszerdahely, 2004, 56.o. ISBN:80-8062-2353